

BULGÁRIA

Ivan Canev versei

Holnapigérő, múltat idéző, rejtőző, ifjú és bölcs az a tücsök, mely a bolgár költő verseiből elő-előciripel, de canevi dunnyogással, violásan — a testvériség kürtöse. Képzavar? Hürokon, harsonán szól a szomorú tücsök, halkán, jajdulón, cifrán vagy éppen csak? A fő az, hogy — ha mutálón is — muzsikáljon. Éljen a tébolyult tiktakolásban. Nem új költői rejtőzködés Canevé, régi tücsökség ez. Más a terhe. Canev hagyományos poétikájú költő. A játékoság, a kísérletezés, a szómágia vagy szócsonkolás nem sajátja. Érzelmekeltette minden sora. A kimondható düh és a figyelmeztetés sarkallja. Nemzedékének elsői közé tartozik, mestereinek a nálunk is (külön kötetből) ismert Dalcsevet és Valeri Petrovot tartja. Ő sem naprakész és hejehujázó, nem is vátesz — csak idegesebb, csöndességgel tüntető, mégis-morállal vert. A makrancos idő foglya. Sokszínű: idillnek indít, leír — és ró, robban; medítál és sístereg; múltat és jövőt szólít — példának, intésnek. Csöndesen dörömböl.

Egyensúlyoz a billegő mában, pólusokat békítene össze, hinne is, de hihet-e?, hitét is veszti, de szabad-e? A repedezettségben is keresi a harmóniát, az általános üvöltésben is a fűbalzsamot, a köznapok kurta poklában a fényévszázakkal mérhető tért; csillagnak, tűznek és fának sarjadó gyökerét; s a réseken át a titkot: lombrésen, csillagrésen, időrésen keresztül. Helyét a világban:

*E gyötrelmes gyönyörtől, hogy egyszerűen élek,
néha megdermedek... S néha meg is szokik tán
a nyugtalan madár, a végtelen szomjú lélek,
ha nem őrizne három rettenthetetlen kislány.*

Lányai. Bennük a remény, ők a bizalom, a leheté, a kellé. A komorságot ők oldhatják csak fel.

Strigulázó rubrikázás nélkül is kulcsszavak egymásutánjára figyelhet fel Canev verseinek olvasója. Nem csupán a tücsök ilyen ismert szimbólumerejével, nem is csak a már említettek (gyökér, csillag, fa, lélek, madár), de az ifjú csermely és az áradó víz; az ösvény, mely boldog házhoz vezet(het); a fojtó éjszakában az irmag fény; a félelem, hogy a fű karmot növeszt és ordasfoguk fogan a farkasoknak; s a „minden egész eltörött” fájdalma: kihasadt, szétpukkad, elfolyt. A gondolatok is önkörösen visszatérnek és egymást erősítve ismétlik,

hogy a parányi esemény, az arcon gördülő könnycsepp, a hangyaút s a méhlajtója nem különbül fontos a világot dübörgető retteneteknél;

hogy a látszólagos nyugalmat láthatatlan erők feszítik, az egyszerű létezés ritka mennydörgések járják át, és kis földregések hasítják ketté pillanatonként a hétköznapok csendjét;

* Az Európa Kiadó Új Pegazus sorozatában verseskötete jelenik meg a költőnek.

hogya a tél sebeivel a költő a tavaszpostásra vár, a sürgönyre: hogy valami megváltozhatna?, vagy valami már visszavonhatatlan?;

hogya a zsarátnok, a láng, a tűz és a tűzhely ugyanannak a fokozása az otthonig: ezt az otthont kell megkeresni, ezt találd meg, a kóbor tüzet pedig őrizd;

hogya innen mindig odaát vágyódsz, határon túl, küszöbön túl, sejtelmes távolokba, de befogható-e a horizont, s érdemes-e sietni, kecs eget-e győzelem;

hogya ablakod tárd ki, ajtód mindig tartsad nyitva, szemed is ébren, s a talányok rengetegében a holdra és miéltre keresd a feleletet, de szóbeszédre nem hallgathatsz, magad kell, hogy mindennek a végére járjál;

hogya eljön a nap, mikor a lesajnált ige kinyitja száját...

Ivan Canev versei sokszor mintha ismerősek lennének számunkra, magyar költőket juttatnak eszünkbe, olykor a három magyar fordító — Kiss Benedek, Rózsa Endre és Utassy József — sorait is. Nem is véletlen hármójuk találkozása a bolgár költővel. Nagy László-i örökségként fogtak bele évekkkel ezelőtt a bolgár nyelv tanulásába, ismerkedtek meg mind jobban a bolgár költészet értékeivel, kezdtek maguk is fordítani, s jutottak el több költő után — szükségszerűen — Canevhez, aki nem csupán kortársunk (42 éves), de sorstársuk is. Hangban, magatartásban, indíttatásban rokon — egymásra találtak. Canev számára is meghatározó a falu: szülőhelye; megsebzett testét tartja oda ő is a másodpercek ütésein; maga is apránként hal meg, mindennap egy kicsit, ellenségei között; és — hisz a győzelemben a Föld összes lombhullása fölött. Canev hetven verse a három költőbarát javaslatára és fordításában jelenik meg kötetben jövőre. Mušta most ez a több mint tucatnyi vers, előzetes.

Magam e bemutató sorokban csak újramondtam, továbbmondtam a bolgár költő versben megfogalmazott szavait.

SZONDI GYÖRGY

Vasárnapi földrengés

*A beképzelt, önelégült vasárnap végén,
a későesti családi órákban,
közvetlenül éjjel előtt... De itt —
ezen a nyugodt síkságon, ahol a
leányok és testvéreik, a dombok
gömbölyűek, metszésük északi —
nem számítottak rá. Olyan rövid volt,
mint egy merev szívgörcs, és úgy haladt át
az álmos falvak és csöndes utcák alatt,
mint egy elfúló, lágy, puha remegés.
Éjjel valahol rengések dúltak,
de itt csak az ablaküveg zörrent meg.
Ez dörgés visszhangja volt, egy dörgésé,
miután csend jó, nagy csönd, értetlenséggel teli.
Miért? Hol? — mormolták akaratlan az ajkak,*